

ПРАВО НА СВОБОДУ ПЕРЕСУВАННЯ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ АТО/ООС

THE RIGHT TO FREEDOM OF MOVEMENT DURING THE ATO/OOS

Слюсар К.С., к.ю.н., доцент,
доцент кафедри галузевого права та загально-правових дисциплін
Інститут права та суспільних відносин
Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»

У статті сформувано дослідження щодо права на свободу пересування під час проведення АТО/ООС. Проблема захисту прав і свобод людини та громадянина стає особливо гостро під час тимчасової окупації частини території України й військової агресії Російської Федерації в окремих районах Донецької та Луганської областей. Ключовою нормою в досліджуваній тематиці є стаття 33 Конституції України, яка визначає, що кожному, хто на законних підставах перебуває на території України, гарантується свобода пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України, за винятком обмежень, які встановлюються законом. Реалізація права на свободу пересування зачіпає інтереси всіх держав світу, ось чому приймаються численні багатосторонні й інші двосторонні міжнародні акти, які закріплюють це право на міжнародному рівні. Зокрема, Загальна декларація прав людини, Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації, Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, Протокол № 4 до Конвенції про захист прав людини та основних свобод, Хартія основних прав Європейського Союзу.

В Україні діє спеціальний Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України», яким визначено, що на тимчасово окупованій території на строк дії цього Закону поширюється особливий правовий режим перетину меж тимчасово окупованої території, учинення правочинів, проведення виборів і референдумів, реалізації інших прав і свобод людини та громадянина.

Визначено, що перешкоди в реалізації людей права на свободу пересування, зокрема, у процесі отримання перепустки (дозволу) для перетинання лінії розмежування, величезні черги на КПВВ, технічні проблеми пов'язані із необізнаністю місцевого населення з актуальною інформацією (про шляхи подання документів, дійсність попередньо отриманих документів тощо).

Зазначається, що Мінреінтеграції здійснює аналіз та узагальнення інформації про дотримання норм міжнародного гуманітарного права на тимчасово окупованих територіях України, а також прилеглих до них територіях і вносить пропозиції щодо реагування на факти порушення.

Ключові слова: вибір місця проживання, вільний вибір місця проживання, дотримання прав і свобод людини, контрольні пункти в'їзду-виїзду, особливий правовий режим перетину, право на свободу пересування, тимчасово окуповані території.

This article forms a study on the right to freedom of movement during the ATO/OOS. The problem of protection of human and civil rights and freedoms becomes especially acute during the temporary occupation of part of Ukraine and the military aggression of the Russian Federation in some areas of Donetsk and Luhansk regions. The key norm in the subject is Article 33 of the Constitution of Ukraine, which stipulates that everyone who is legally on the territory of Ukraine is guaranteed freedom of movement, free choice of residence, the right to leave Ukraine freely, except for restrictions established by law. The exercise of the right to freedom of movement affects the interests of all countries of the world, which is why numerous multilateral and other bilateral international acts are adopted, which enshrine this right at the international level. In particular, the Universal Declaration of Human Rights, the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination, the International Covenant on Civil and Political Rights, Protocol No. 4 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, the Charter of Fundamental Rights of the European Union.

Ukraine has a special Law of Ukraine "On Ensuring the Rights and Freedoms of Citizens and the Legal Regime in the Temporarily Occupied Territory of Ukraine", which stipulates that a special legal regime of crossing the borders of the temporarily occupied territory, committing transactions, conducting elections and referendums, realization of other rights and freedoms of man and citizen.

The article states that obstacles to the exercise of people's right to freedom of movement, in particular, in the process of obtaining a permit (permission) to cross the line of demarcation, huge queues at the checkpoint, technical problems related to ignorance of local people with relevant information, the validity of previously received documents, etc.)

It is noted that the Ministry of Reintegration analyzes and summarizes information on compliance with international humanitarian law in the temporarily occupied territories of Ukraine, as well as adjacent territories and makes proposals to respond to violations.

Key words: choice of place of residence, free choice of place of residence, observance of human rights and freedoms, entry-exit checkpoints, special legal regime of crossing, right to freedom of movement, temporarily occupied territories.

Постановка проблеми. Проблема захисту прав і свобод людини та громадянина стає особливо гостро під час тимчасової окупації частини території України й військової агресії Російської Федерації в окремих районах Донецької та Луганської областей.

Варто зауважити, що від таких ситуацій найбільше страждають місцеві жителі, які проживають на території збройного конфлікту і щоденно стикаються з реальними проблемами: обстрілами, пошуком притулку, руйнуванням їхніх осель, лікарень, шкіл тощо. Ось чому, де є військовий конфлікт, масово порушуються права людей, зокрема на гідне життя, житло, освіту, працю, пенсію, медичний захист, свободу пересування.

Автори науково-практичного коментаря вважають, що право на свободу пересування є одним із фундаментальних прав природно-правового походження й містить такі основні складники: право фізичної особи на в'їзд і на виїзд із території країни, на якій вона перебуває, право вільного пересування в межах цієї території, у тому числі право на вільний вибір місця проживання. Варто зазна-

чити, що це конституційне право належить усім фізичним особам: громадянам України, іноземцям та особам без громадянства [1, с. 237].

З точки зору Конституційного Суду України, вільне пересування й вибір місця проживання є гарантією свободи особи, умовами її професійного та духовного розвитку [2].

Стан дослідження. Теоретична основа дослідження проблеми, пов'язаної з реалізацією особами права на свободу пересування й вільний вибір місця проживання, відображена в працях таких учених, як М. Анісімова, А. Аносенков, О. Динько, О. Лукашева, А. Луцький, В. Нерсисянц, М. Орзіх, Н. Пархоменко, Т. Подковенко, П. Рабінович, Ю. Шемшученко та інші. Проте, на нашу думку, науковцями недостатньо ґрунтовно досліджено право на свободу пересування під час проведення АТО/ООС.

Мета дослідження – привернути увагу науковців і всіх бажаючих до дослідження права на свободу пересування під час проведення АТО/ООС.

Виклад основного матеріалу. Безсумнівно, пріоритетом для будь-якої держави світу є дотримання прав

і свобод людини. Наша держава не є винятком, адже, ставши незалежною в 1991 році, Україна розпочала свій шлях до ствердження демократичності й верховенства права.

Ключовою нормою в цьому питанні залишається другий розділ Конституції України, відповідно до статті 33 якої кожному, хто на законних підставах перебуває на території України, гарантується свобода пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України, за винятком обмежень, які встановлюються законом [3].

Водночас важливість права на свободу пересування підкреслюється наявністю спеціального Закону України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні», яким визначається, що свобода пересування – це право громадянина України, а також іноземця й особи без громадянства, які на законних підставах перебувають в Україні, вільно та безперешкодно за своїм бажанням переміщатися по території України в будь-якому напрямку, у будь-який спосіб, у будь-який час, за винятком обмежень, які встановлюються законом (ст. 3) [4].

Зважаючи на те що реалізація права на свободу пересування зачіпає інтереси всіх держав світу, у XX ст. приймаються численні багатосторонні й інші двосторонні міжнародні акти, які закріплюють це право на міжнародному рівні.

Згідно зі статтею 13 Загальної декларації прав людини, кожна людина має право вільно пересуватися й обирати собі місце проживання в межах кожної держави [5].

Відповідно до статті 5 Міжнародної конвенції про ліквідацію всіх форм расової дискримінації, Держави-учасниці зобов'язуються заборонити й ліквідувати расову дискримінацію в усіх її формах і забезпечити рівноправність кожної людини перед законом без розрізнення раси, кольору шкіри, національного або етнічного походження, особливо щодо здійснення, зокрема, інших громадянських прав – права на свободу пересування і проживання в межах держави [6].

Стаття 12 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права визначає, що кожному, хто законно перебуває на території будь-якої держави, належить у межах цієї території право на вільне пересування і свобода вибору місця проживання. Разом із цим зазначається, такі права не можуть бути об'єктом ніяких обмежень, крім тих, які передбачено законом, які є необхідними для охорони державної безпеки, громадського порядку, здоров'я чи моральності населення або прав і свобод інших і є сумісними з іншими правами, визначеними в Міжнародному пакті [7].

Протоколом № 4 до Конвенції про захист прав людини та основних свобод визначаються схожі норми щодо свободи пересування та її можливого обмеження [8].

Згідно зі статтею 45 Хартії основних прав Європейського Союзу, кожний громадянин чи громадянка ЄС має право на свободу пересування і проживання на території держав-членів [9].

Тож, як бачимо з наведеного, міжнародне співтовариство й наша країна надають великого значення праву на свободу пересування.

Водночас це питання постійно є предметом жвавих наукових дискусій. Так, на думку Р. Стефанчука, право на свободу пересування – це особисте немайнове право фізичної особи, яке забезпечує фізичній особі можливість вільно, на власний розсуд, у будь-якому напрямку в будь-який спосіб і в будь-який час, за винятком обмежень, які встановлені законом, пересуватися по території України, а також вільно виїжджати за її межі й безперешкодно повернутися в Україну [10, с. 464]. Учений розглядає це питання з позиції цивільного права.

О. Динько, здійснюючи дисертаційне дослідження, визначає, що в контексті статті 33 Конституції України свобода пересування виступає як власне свобода і як право на свободу пересування. Ці категорії не виключають одне одного, а використовуються спільно, переплітаються

з інтересами людини. На думку О. Динько, таке поєднання дає загальне визначення: право є свобода, яка в необхідних випадках може обмежуватися законом в інтересах національної безпеки, підтримання правопорядку, охорони здоров'я, захисту прав і свобод інших осіб, а також в умовах воєнного або надзвичайного стану [11, с. 7–9]. Тобто вчений проводить зв'язок між статтями Основного Закону України та визначає, що право на свободу пересування може бути обмежене лише в окремих, визначених законодавчо, випадках.

У теоретичному розумінні, на думку І. Голубка, право на свободу пересування – це складне й комплексне утворення, що включає такі елементи, як «свобода», «свобода пересування», «право на свободу», кожне з яких має низку трактувань [12]. Учені вкотре акцентують увагу на складності досліджуваних категорій і їх нерозривному взаємозв'язку.

На думку М. Анісімової, у Конституції України термін «право» застосовується лише щодо вільного залишення території України, щодо пересування законодавець застосував термін «свобода», а стосовно вільного вибору місця проживання взагалі не застосував жодного з указаних термінів, тобто законодавець не проводить чіткого розмежування між цими поняттями, що може означати лише те, що терміни «право» і «свобода» в цьому контексті використовуються як синоніми [13, с. 95]. Учена звертає нашу увагу на правову невизначеність в Основному Законі України питання свободи пересування.

О. Безпалова зауважує, що з початком російської військової агресії проти України не на всій території нашої держави створено однакові умови для реалізації громадянами конституційно закріплених за ними прав і свобод на окупованих територіях Донецької та Луганської областей; певна специфіка щодо реалізації окремих прав людини мала місце на території проведення Антитерористичної операції (а з 30 квітня 2018 року в зоні проведення Операції Об'єднаних Сил) [14, с. 155].

Відповідно до статті 4 Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України», на тимчасово окупованій території на строк дії цього Закону поширюється особливий правовий режим перетину меж тимчасово окупованої території, учинення правочинів, проведення виборів і референдумів, реалізації інших прав і свобод людини та громадянина [15].

У 2021 році Законом України «Про визнання таким, що втратив чинність, Закону України «Про створення вільної економічної зони «Крим» та про особливості здійснення економічної діяльності на тимчасово окупованій території України» та внесення змін до деяких законодавчих актів України» внесено зміни до спеціального закону для покращення реалізації в'їзду осіб на тимчасово окуповану територію та виїзду з неї [16].

Так, відповідно до статті 10 «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України», громадяни України мають право на вільний і безперешкодний в'їзд на тимчасово окуповану територію і виїзд з неї лише через контрольні пункти в'їзду-виїзду, у яких здійснюється тимчасовий прикордонний контроль, за умови пред'явлення будь-якого документа, визначеного статтею 5 Закону України «Про громадянство України» або статтею 2 Закону України «Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України». Іноземці й особи без громадянства в'їжджають на тимчасово окуповану територію та виїжджають із неї лише через контрольні пункти в'їзду-виїзду, у яких здійснюється тимчасовий прикордонний контроль, за умови пред'явлення паспортного документа іноземця (документа, що посвідчує особу іноземця або особу без громадянства) і спеціального дозволу з урахуванням положень Закону України «Про правовий статус іноземців

та осіб без громадянства». Норми міжнародних договорів України, укладених між компетентними органами України й інших держав, про в'їзд, виїзд і пересування фізичних осіб територією договірних сторін не поширюються на тимчасово окуповану територію. Виїзд із тимчасово окупованої території іноземців та осіб без громадянства може здійснюватися у випадках і за процедурою, передбаченими Конвенцією Організації Об'єднаних Націй про статус біженців 1951 року. Порядок в'їзду громадян України, іноземців та осіб без громадянства на тимчасово окуповану територію та виїзду з неї встановлюється Кабінетом Міністрів України [15].

Однак право на вільне пересування порушується в Тимчасовому порядку здійснення контролю за переміщенням осіб, транспортних засобів і вантажів уздовж лінії зіткнення в межах Донецької та Луганської областей [17], адже в порушення Конституції України обмеження прав і свобод людини, у тому числі й права на вільне пересування, може бути обмежено тільки законом, а не підзаконним актом.

Відповідно до розділу VII «Дозволи фізичній особі» вищевказаного Порядку, дозвіл фізичній особі надається за умови надання згоди на обробку та зберігання її персональних даних в інформаційно-телекомунікаційній системі й за наявності однієї з таких підстав: 1) проживання на тимчасово неконтрольованій (контрольованій) території особи, яка намагається виїхати на цю територію, або її близьких родичів чи членів сім'ї, що підтверджується документами, виданими уповноваженими державними органами України; 2) розташування на тимчасово неконтрольованій (контрольованій) території місця поховання близьких родичів або членів сім'ї, що підтверджується відповідними документами; 3) смерті близьких родичів або членів сім'ї на тимчасово неконтрольованій (контрольованій) території, що підтверджується відповідними документами; 4) наявності права власності на об'єкти нерухомості, які знаходяться на тимчасово неконтрольованій (контрольованій) території; 5) необхідності участі в забезпеченні національних інтересів України з метою мирного врегулювання конфлікту чи з гуманітарних питань; 6) необхідності виконання дипломатичних і консульських функцій, у тому числі в рамках діяльності міжнародних організацій, членом яких є Україна (виключно за клопотанням або погодженням з МЗС); 7) необхідності виконання функцій у рамках діяльності міжнародних організацій, членом яких є Україна (виключно за клопотанням або погодженням з МЗС); 8) здійснення поїздки на тимчасово неконтрольовану (контрольовану) територію (трудова діяльність, навчання, наукова діяльність, культурна або релігійна мета, оздоровлення, супровід дитини до загальноосвітніх чи дошкільних навчальних закладів тощо) [17].

Переміщення таких осіб може здійснюватися через контрольні пункти в'їзду-виїзду (далі – КПВВ), які визначено як спеціально виділена територія на автомобільному шляху з комплексом будівель, спеціальних, інженерних, фортифікаційних споруд і технічних засобів, де підрозділами, що здійснюють державний контроль, здійснюється контроль за переміщенням і пропуск на тимчасово неконтрольовану територію та з такої території осіб, транспортних засобів, товарів [17]. Такі запровадження створюють перешкоди в реалізації людей права на свободу пересування, зокрема, у процесі отримання перепустки (дозволу) для перетинання лінії розмежування, величезні черги на КПВВ, технічні проблеми, пов'язані з необхідністю місцевого населення з актуальною інформацією (про шляхи подання документів, дійсність попередньо отриманих документів тощо).

Крім того, є лише п'ять КПВВ – «Пищевик», «Новотроїцьке», «Мар'їнка» «Зайцево» та «Станиця Луганська», через які особи можуть реалізувати своє право на в'їзд/виїзд із Донецької та Луганської областей. Разом із цим

варто зауважити, що їх кількість є надзвичайно малою, щоб не допускати порушень прав людини, а КПВВ «Станиця Луганська», яка розташована в Луганській області, – єдине КПВВ на всю область і єдине на всій лінії зіткнення, де транспортні засоби не можуть перетинати лінію зіткнення.

У 2016 році прийнято Постанову Кабінету Міністрів України щодо деяких питань здійснення соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам, яка надає право соціальним інспекторам перевіряти місце фактичного проживання внутрішньо переміщеної особи, а також накладає обов'язок на внутрішньо переміщених осіб у десятиденний строк письмово повідомляти про зміну фактичного місця проживання/перебування структурний підрозділ з питань соціального захисту населення за новим фактичним місцем проживання/перебування. У разі відсутності внутрішньо переміщеної особи за фактичним місцем проживання/перебування представник структурного підрозділу з питань соціального захисту населення робить відповідний запис в акті обстеження матеріально-побутових умов сім'ї та надає внутрішньо переміщеній особі письмове повідомлення про необхідність протягом трьох робочих днів із дати складення акта обстеження матеріально-побутових умов сім'ї з'явитися до структурного підрозділу з питань соціального захисту населення для проходження фізичної ідентифікації. Відсутність вимушено переселеної особи за місцем реєстрації є підставою для скасування соціальних виплат [18].

Варто зауважити, що окремі положення чинної системи признання й контролю за соціальними та пенсійними виплатами для внутрішньо переміщених осіб не відповідають Конституції та законам України, що стає причиною низки проблем і порушення прав: утрати десятків тисяч гривень платників податків, дискримінації постраждалих від війни громадян, обмеження права цих людей на свободу пересування та вільний вибір місця проживання, позбавило законно зароблених коштів для існування через ризик непроходження складної процедури ідентифікації та верифікації. Система, яка нині діє, також спричинила появу нових корупційних ризиків і надмірного навантаження на органи соціального захисту й суди [19].

Крім того, варто відзначити, що в червні 2016 року створено Мінреінтеграції, що є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування й реалізує державну політику з питань тимчасово окупованих територій у Донецькій і Луганській областях і тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя, а також прилеглих до них територій, інформаційного суверенітету України (крім здійснення повноважень з управління цілісним майновим комплексом Українського національного інформаційного агентства «Укрінформ»). Серед усього обсягу повноважень, визначених Положенням про Мінреінтеграції, варто відзначити аналіз та узагальнення інформації про дотримання норм міжнародного гуманітарного права на тимчасово окупованих територіях України, а також прилеглих до них територій і внесення пропозиції щодо реагування на факти порушення [20].

Висновки. Отже, підсумовуючи вищевикладене, можемо дійти висновку, що реалізація права осіб на свободу пересування під час проведення АТО/ООС вимагає усунення порушень Конституції України та приведення до відповідності законодавства України. Водночас особливу увагу варто приділити органам державної влади, зокрема Верховній Раді України, Уряду України, Мінреінтеграції, забезпеченню ефективного соціального захисту й соціально-економічної реінтеграції внутрішньо переміщених осіб; відновлення економіки та соціальної інфраструктури підконтрольних територій, постраждалих унаслідок військового конфлікту в районах Донецької та Луганської областей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України. Науково-практичний коментар / редкол.: В.Я. Тацій (голова редкол.), О.В. Петришин (відп. секретар), Ю.Г. Барабаш та ін. ; Нац. акад. прав. наук України. 2-ге вид., переробл. і допов. Харків : Право, 2011. 1128 с.
2. Рішення Конституційного Суду України (Велика палата) у справі за конституційним поданням 49 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини другої статті 135 Житлового кодексу Української РСР від 20 грудня 2019 року № 12-п/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v012p710-19#Text>.
3. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
4. Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні : Закон України від 11 грудня 2003 року № 1382-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1382-15#Text>.
5. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text.
6. Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації від 21 грудня 1965 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_105#Text.
7. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права від 16 грудня 1966 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text.
8. Протокол № 4 до Конвенції про захист прав людини та основних свобод від 16 вересня 1963 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_059#Text.
9. Хартія основних прав Європейського Союзу від 7 грудня 2000 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_524#Text.
10. Стефанчук Р.О. Особисті немайнові права фізичних осіб (поняття, зміст, система, особливості здійснення та захисту) : монографія. Київ : КНТ, 2008. 626 с.
11. Динько О.Ф. Зміст гарантії забезпечення реалізації свободи пересування людини і громадянина в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02. Київ, 2003. 18 с.
12. Голубка І.І. Право на свободу пересування: окремі теоретико-правові аспекти. *Порівняльно-аналітичне право*. 2015. № 5. С. 58–61.
13. Анисимова М.Ф. Право на свободу передвижения и свободный выбор места жительства в Украине: история, современное состояние и перспективы развития. Запорожье : Дикое Поле, 2005. 207 с.
14. Безпалова О. Проблемні питання, пов'язані з дотриманням прав людини під час проведення антитерористичної операції/операції об'єднаних сил. *Підприємництво, господарство і право*. 2009. № 12. С. 154–159.
15. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України : Закон України від 15.04.2014 № 1207-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18#Text>.
16. Про визнання таким, що втратив чинність, Закону України «Про створення вільної економічної зони «Крим» та про особливості здійснення економічної діяльності на тимчасово окупованій території України» та внесення змін до деяких законодавчих актів України : Закон України від 01.07.2021 № 1618-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-20#n28>.
17. Про затвердження Тимчасового порядку контролю за переміщенням осіб через лінію зіткнення у межах Донецької та Луганської областей : Наказ Служби безпеки України від 14.04.2017 № 222ог. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v222_950-17#Text.
18. Деякі питання здійснення соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам : Постанова Кабінету Міністрів України від 08.06.2016 № 365. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/365-2016-%D0%BF#Text>.
19. Адвокація та правова допомога внутрішньо переміщеним особам. Правозахисники презентували альтернативний порядок виплат пенсій переселенцям. Без дискримінації та надмірних витрат з бюджету. URL: <http://vpl.com.ua/uk/news/5817>.
20. Деякі питання Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій від 08.06.2016 № 376. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/376-2016-%D0%BF#Text>.